

Haagský vyšetřovatel válečných zločinů v Jugoslávii: »Nevěřil jsem, že se ještě dožiju války v Evropě.«

11.12.2023 - Adam Pluhař | Technická univerzita v Liberci

Akci spolupořádala katedra historie Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TUL (FP) spolu s Post Bellum/Paměť národa Severní Čechy ve spolupráci s Krajskou vědeckou knihovnou v Liberci a kinem Varšava. Debatu s Vladimírem Dzurem a režisérem filmu Viktorem Portelem moderovala Kateřina Portmann z katedry historie FP.

„Cítil jsem obrovskou zodpovědnost, abych nezklamal očekávání všech pozůstalých, kteří čekali na to, že se za zločiny na Ovčáře bude konečně někdo zodpovídat,“ říká Vladimír Dzuro ve filmu ke svému prvnímu případu, masakru na farmě Ovčara nedaleko Vukovaru. Došlo k němu na základě vypuštění falešné zprávy o zavražděných čtyř desítek srbských dětí. Činu se podle „fake news“ údajně dopustila chorvatská strana. Zprávu odvysílala bělehradská televize v ranních hodinách 20. listopadu 1991. V přímé návaznosti na to následoval otřesný masakr. Srbové povraždili 250–260 Chorvatů, vojáků i civilistů, čekajících na evakuaci ve vukovarské nemocnici a naházeli je do hromadného hrobu.

Vladimír Dzuro se ve filmu na místech bestialního činu vrací k pozdější operaci Květinka, jež vedla k zatčení Slavka Dokmanoviče, prvního válečného zločince od konce druhé světové války. Obyčejného starosty města Vukovar ve východní Slavonii, jenž za vraždu civilistů nesl odpovědnost. Dokmanoviče Vladimír Dzuro bezprostředně po akčním zadržení obvinil z vážných porušení ženevských úmluv, zločinů proti lidskosti, porušení zvyklostí a zákonů války pro účast při bití a zabíjení. Vynesení rozsudku se však Dokmanovič nedomáhal, oběsil se ve věznici haagského Mezinárodního soudního tribunálu pro válečné zločiny v bývalé Jugoslávii. *„Uvalil na sebe trest, kterým by jej soud nepotrestal. Zase jsme ale stáli na začátku. Všechna naše snaha, dva roky práce a spravedlnost se nedostavila. Všechno prostě propadlo vniveč,“* popisuje vyšetřovatel Dzuro ve filmu svoji frustraci.

„Přestože během války v bývalé Jugoslávii operovaly mnohem větší zrudy, než byl Dokmanovič, snahou vyšetřovatelů bylo ukázat politickým elitám, že na ně ruka spravedlnosti dosáhne,“ uvedl Vladimír Dzuro v následné debatě. Zároveň přiznal, že lidská spravedlnost není dokonalá. Proto není a nebylo možné odsoudit všechny aktéry válečných zločinů.

A připomněl, že vyšší míru spravedlnosti mohlo přinést, kdyby státy bývalé Jugoslávie s tribunálem plně spolupracovaly. To se ale nedělo. *„Problém také nevyřeší jen nějaký soud, ať místní nebo tribunál. K řešení je potřeba politická elita, a to taková, která nebude ten problém rozdmýčkat dál. Taková tam ale není. Pokud se také budou oslavovat váleční zločinci, když se vrátí po odpykání trestu, jako se to děje, nemůžete dojít usmíření mezi národy,“* upozornil Vladimír Dzuro.

On a jeho kolegové během fungování Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii v letech 1993 a 2017 pochytili a obvinili 161 zločinců. Z toho 90 válečných zločinců haagský tribunál odsoudil. *„Zajímavé pro nás bylo, že se jen velmi málo pachatelů přiznalo. Velitel operace na Ovčáře dostal 20 let, druhý 10, ani oni se nepřiznali. Mně se přiznal jediný člověk – Milan Babič. Někdejší prezident Republiky srbské se mi přiznal ke spáchání zločinů, ze kterých byl viněn, pak svědčil i v dalších případech. Etický problém válečného zločinu je totiž jiný než u obyčejné vraždy, kde je přiznání pro pachatele něco jako zpověď v kostele. U válečného zločinu jste součástí nějaké etnické skupiny, a když proti ní vystoupíte, najednou jste jejím nepřítelem. I Babič se stal pro Srby zrádce,“*

pronesl během diskuse Vladimír Dzuro.

Tribunál považuje za úspěšný. „Z lidí, co jsme obvinili, byli všichni odsouzeni nebo zemřeli, takže z tohoto pohledu tribunál úspěšný byl, i když ne stoprocentně. Měli jsme totiž daleko delší seznam lidí, které jsme chtěli obvinít, bylo ale řečeno, že se s tím dál už nepůjde. Ale z pohledu obyčejných lidí to úspěch nebyl. Tribunál vznikl jen proto, že místní soudy nebyly schopny soudit své lidi. Byla to tedy taková náhražka za to, že tam nefungovala lokální spravedlnost. Ať se podíváte do Srbska, Bosny nebo do Chorvatska, je to úplně stejné. Kdyby s námi ty státy spolupracovaly, tak jsme toho vyřídili daleko víc,“ řekl Vladimír Dzuro.

Během debaty padla i otázka, jak by někdejší vyšetřovatel charakterizoval typy lidí, kteří se dopouštějí válečných zločinů. Vladimír Dzuro odpověděl: „První kategorii tvoří původně slušní lidé, které situace dohnala k páčání zločinů. V momentě, kdy přestane platit zákon, tak se vše dostane do extrémních situací. Druhou kategorií jsou Arkanovci a podobné zločinecké bandy. To byli zločinci už před válkou. Ve válce pak vezmou spravedlnost do svých rukou a vydělají na tom šílené peníze. Pro mě ale jsou nejhorší skupinou politické elity. Bez elit, jako byl velice vzdělaný Karadžić (politický vůdce bosenských Srbů během občanské války v Jugoslávii. Za deset zločinů, mimo jiné za Srebrenický masakr, byl odsouzen na doživotí, pozn. redakce), které využijí svého vzdělání a poštvou proti sobě obyčejné lidi nebo způsobí bezvládlí, by se ty hrůzy v takovém měřítku neděly.“

Někdejší haagský vyšetřovatel přiznal, že pod dojmem hrůz, s nimiž se v bývalé Jugoslávii setkal, jej zcela šokovala nová a ještě brutálnější válka v Evropě. Navíc ji vyprovokovala jaderná velmoc. „Upřímně jsem nevěřil, že se ještě dožiju války v Evropě. Až do 24. února 2022, kdy Rusko přepadlo Ukrajinu. Říkal jsem si, že se lidé v Evropě poučili z toho, co se v bývalé Jugoslávii dělo. Válka tehdy přinesla víc než sto tisíc mrtvých a miliony uprchlíků po celé Evropě. Ale Ukrajina je daleko horší. Útokem Rusové poničili bezpečnostní systém, který byl nastavený po 2. světové válce a je to pro mě upřímně šok,“ uzavřel Vladimír Dzuro.

Po skončení přednášky si zájemci mohli koupit knihu Vladimíra Dzura *Vyšetřovatel – Démoni balkánské války a světská spravedlnost* (Grada Publishing, 2017), která inspirovala režiséra Viktora Portela k natočení filmu *Vyšetřovatel*. Koupit a nechat podepsat si návštěvníci mohli i komiks *Démoni balkánské války*, jehož je Vladimír Dzuro spoluautorem.

Den lidských práv se každoročně po celém světě slaví na počest přijetí Všeobecné deklarace lidských práv Valným shromážděním OSN v roce 1948. U příležitosti připomínky tohoto dne se v neděli 10. a v pondělí 11. prosince konala na Liberecku celá řada akcí. V Příchovicích u památníku Milady Horákové v Lesoparku Na Sluneční a v Liberci u Památníku obětem komunismu v Parku Paměti národa v Jablonecké ulici četly osobnosti politického a společenského života jména perzekvovaných osob. V pondělí zase pořádala Krajská vědecká knihovna v Liberci speciální programy pro školy, diskuse a přednášky nebo představovala knihy s tematikou lidských práv.

<https://tuni.tul.cz/a/haagsky-vysetrovatel-valecnych-zlocinu-v-jugoslavii-neveril-jsem-ze-se-jeste-dozij-u-valky-v-evrope--151493.html>